

Kritik mot åklagare för dröjsmål med att ta ställning i åtalsfrågan i ett ärende vid Norrorts åklagarkammare i Stockholm

Beslutet i korthet: Det dröjde över två år från det att ett slutdelgivet förundersökningsprotokoll redovisades till åklagare till dess att åtal väcktes i ett ärende om grov trolöshet mot huvudman. Jag inledde därför förundersökning om tjänstefel. Efter förhör med den åklagare som ansvarat för handläggningen av ärendet lade jag ned förundersökningen eftersom åklagaren bl.a. uppgett att hon informerat dåvarande kammarchefen att hon inte hann med att fatta beslut i åtalsfrågan och då utlovats hjälp. – Kammarchefen har inget minne av att hjälp utlovats med det aktuella ärendet. Jag har inte funnit det meningsfullt att ytterligare försöka utreda orsaken till det missförstånd som tycks ha uppkommit. Jag riktar emellertid kritik mot såväl handläggande åklagare som kammarchefen för dröjsmålet.

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO i september 2009, klagomål mot att brottsmisstankar, med anledning av vilka den misstänkte varit frihetsberövad i april 2006, ännu inte hade prövats av domstol.

Utredning

Handlingar i Norrtälje tingsrätts mål B 808-06 och Åklagarmyndighetens, Norrorts åklagarkammare i Stockholm, ärende 101-2062-06 begärdes in. Det framkom bl.a. att, sedan slutdelgivning skett, ett förundersökningsprotokoll rörande grov trolöshet mot huvudman kom in till åklagarkammaren i augusti 2007 och att åtal väcktes den 8 oktober 2009. Vidare inhämtades att kammaråklagaren BB var ansvarig för den rotel som ärendet var lottat på.

På grund av vad som kommit fram fann jag anledning att anta att tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken hade begåtts och beslutade därför att inleda förundersökning rörande sådant brott.

Förundersökningen och vidare utredning

Förhör hölls med BB, som underrättades om misstanke om tjänstefel enligt följande gärningspåstående.

BB var sedan april 2006 förundersökningsledare i ärende 101-2062-06 vid Norrorts åklagarkammare i Stockholm. Förundersökningen rörde bl.a. trolöshet mot huvudman. Ett slutdelgivet förundersökningsprotokoll, av vilket framgick att den misstänkte hade erkänt gärningarna, kom in till åklagarkammaren den 28 augusti 2007. Åtal väcktes den 8 oktober 2009.

En förundersökning ska enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger.

Skyndsambetskravet gäller till dess att beslut i åtalsfrågan fattats varför BB genom sin underlåtenhet att under en tid av drygt två år fatta beslut i åtalsfrågan uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning har åsidosatt vad som gällt för uppgiften som åklagare.

Gärningen är inte att anse som ringa.

BB förnekade brott och vitsordade de faktiska omständigheterna. Hon uppgav därutöver bl.a. följande.

Arbetsituationen under den aktuella tiden var mycket ansträngd, särskilt för kammarens erfarna åklagare. Hon hade vid två tillfällen blivit lovad hjälp med just det aktuella ärendet av dåvarande kammarchefen, chefsåklagaren CC. Vid det första tillfället fick hon under hösten 2007 löfte om att få hjälp av en assistentåklagare från Ekobrottsmyndigheten som skulle arbeta vid kammaren i början av år 2008. Vid det andra tillfället, under våren 2008, var det en erfaren kammaråklagare som skulle bistå henne. Trots detta fick hon ingen hjälp med ärendet. Ärendet redovisades också vid balansgenomgångar. – Hösten 2009 fick de förstärkning från City åklagarkammare och då väckte den åklagaren åtal i ärendet.

Med hänsyn till vad som kommit fram under utredningen fann jag efter förhört inte längre anledning att anta att BB eller någon annan person som står under min tillsyn hade gjort sig skyldig till tjänstefel vid sin befattning med ärendet. Jag beslutade därför att lägga ned förundersökningen.

BB bereddes tillfälle att komplettera de upplysningar hon lämnat vid förhört. Åklagarmyndigheten anmodades att lämna upplysningar om vilka kontakter dåvarande kammarchefen hade med BB i aktuellt ärende och vilka eventuella åtgärder som vidtogs med anledning av dessa. Dessutom skulle myndigheten redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren DD) kom in med ett yttrande och anförde följande.

Bakgrund

Förundersökningsprotokoll och handlingar för åtalsprövning i ärendet, som rörde bl.a. grov trolöshet mot huvudman, kom in till åklagarkammaren den 28 augusti 2007. Ärendet var lottat på åklagaren BB.

Beslut att lägga ned förundersökningen avseende visst brott fattades den 25 september 2009 av BB.

Åtal väcktes för grov trolöshet mot huvudman den 5 oktober 2009 av en annan åklagare.

Av remisshandlingarna framgår att BB uppgett att hon informerat den dåvarande kammarchefen om att hon inte hann med att fatta beslut i åtalsfrågan i ärendet och att kammarchefen utlovat att en annan åklagare skulle fatta åtalsbeslutet.

Dåvarande kammarchefen har upplyst om följande.

Jag har inte något minne av att jag och åklagaren diskuterade det aktuella ärendet. Det jag kommer ihåg är att åklagaren vid mer än ett tillfälle informerade mig om att hon hade en ansträngd arbetssituation (vilket gällde samtliga på kammaren) och att det fanns en del gamla ärenden på roteln. Jag kommer ihåg att hon fick hjälp av mig och andra åklagare (bl.a. vcå EE) att avverka ärenden. Det skedde utifrån den information om rotelsituationen som åklagaren lämnade.

Under min tid som chef på Norrortskammaren var ChefsJO på inspektion vid två tillfällen. I besluten framgår vilken arbetssituation som då rådde på kammaren. Jag avstår därför från att utveckla det här.

Nu gällande tjänsteföreskrift om rotelvård trädde i kraft när jag var på Norrort. Föreskriften gicks igenom på en APT och diskuterades vid flera senare APT.

Beträffande tiden från den 1 juni 2009 har den nuvarande kammarchefen lämnat följande upplysningar.

Med anledning av att JO begärt upplysningar och yttrande i ärende 101-2062-06 har jag av riksåklagaren blivit ombedd att redogöra för kammarens och kammarledningens rutiner för bevakning och uppföljning av äldre ärenden.

Inledningsvis kan nämnas att jag tillträdde som kammarchef den 1 juni 2009. Norrorts åklagarkammare hade då under en längre tid haft en mycket besvärlig arbetssituation med en, för många mycket tung arbetsbörda. För att få en överblick av hur situationen såg ut på respektive rotel gjordes i början på hösten 2009 en inventering på samtliga rotlar på kammaren. Kammarledningen fann då att det på många rotlar fanns stora balanser av gamla ärenden, bland annat färdiga förundersökningsprotokoll. En särskilt utpekad åklagare fick i uppdrag att avarbeta de ärenden som bedömdes som mest brådskande. Det nu aktuella ärendet, 101-2062-06, var ett sådant ärende. Åtal i ärendet väcktes den 5 oktober 2009.

Kammaren har, sedan den 1 september 2009, en arbetsordning där det bland annat framgår att rotelvård enligt ÅFS 2007:5 ska äga rum och att cirka en halv dag per månad ska avsättas för detta. Dessutom ska redovisning av balanser, överskridande av frister och gamla ärenden redovisas enligt en särskilt upprättad blankett som ska lämnas till kammarchefen varannan månad. På blanketten ska t.ex. anges hur många pågående ärenden som finns på varje rotel, hur många av de pågående ärendena som är äldre än ett år, hur många färdiga förundersökningsprotokoll som finns på varje rotel och om något protokoll legat längre tid m.m. Dessutom ska på blanketten anges när rotelvård enligt ÅFS 2007:5 senast har genomförts. Blanketterna går igenom av kammarledningen och åtgärder vidtas vid behov för att ärenden inte ska bli liggande.

Därutöver tar kammarledningen regelbundet fram statistik samt balanslistor ur Cåbra. Återkoppling och dialog om arbetssituationen och balansläget på roteln äger rum med respektive rotelinnehavare.

När det gäller pågående förundersökningar har en blankett tagits fram, en s.k. chefspåminnelse, som respektive rotelinnehavare fyller i och lämnar till kammarchefen för underskrift och vidarebefordran till polisen i de ärenden där åklagarens direktiv och påminnelser inte har hörsammats.

Framtagna rutiner syftar till att motverka att ärenden blir alltför gamla. Genom framtaget underlag och dialoger kan omprioriteringar, omfördelningar eller särskilda insatser vidtas.

Bedömning

Det kan inledningsvis konstateras att tillgängliga uppgifter – åklagaren BB:s uppgifter så som de återges i remissen samt den förre kammarchefens upplysningar – inte ger något tydligt svar på vilka kontakter som förevarit mellan åklagaren BB och kammarchefen med anledning av det nu aktuella ärendet. De åtgärder som vidtogs med anledning av att BB, som kammarchefen minns det, uppgav att det fanns gamla ärenden som hon inte hann med synes ha varit att BB fick hjälp med att handlägga vissa av dessa ärenden. Det förefaller nu vara svårt att kasta något ytterligare ljus över vad som förevarit. Eftersom det inte är klarlagt mer i detalj vad

som sades vid kontakterna mellan kammarchefen och BB saknar jag underlag för att bedöma huruvida den dåvarande kammarledningen, utifrån sina kunskaper, agerat på ett ändamålsenligt sätt och vidtagit tillräckliga åtgärder.

När det gäller den uppkomna situationen, att en färdig förundersökning blir liggande en längre tid hos åklagare utan att beslut fattas i åtalsfrågan, vill jag föra fram följande generella synpunkter.

En förundersökning ska enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Rättegångsbalkens skyndsamhetskrav får bl.a. anses innebära att det är angeläget att beslut i åtalsfrågan fattas så snart som möjligt efter det att en förundersökning har slutförts och redovisats. Ett uppehåll i handläggningen med att fatta beslut i åtalsfrågan kan således medföra att skyndsamhetskravet åsidosätts. Det kan i detta sammanhang noteras att även Europakonventionen ställer krav på att brottmålsförandet som helhet inte drar ut på tiden så att en brottsanklagelse inte kan prövas inom skälig tid.

Det primära ansvaret för att skyndsamhetskravet efterlevs har naturligtvis den handläggande åklagaren, medan kammarchefen har ett övergripande ansvar för att åklagarkammarens verksamhet bedrivs i enlighet med gällande regler samt att skapa rutiner och förutsättningar för detta.

Som jag i andra sammanhang har framhållit åligger det den handläggande åklagaren att underrätta kammarledningen när svårigheter av nu aktuellt slag uppkommer. När kammarchefen fått sådan information är det hans eller hennes uppgift att vidta erforderliga åtgärder och att vid behov göra nödvändiga prioriteringar.

I kammarchefens övergripande ansvar för åklagarkammarens verksamhet ligger emellertid också ett ansvar för att på eget initiativ skaffa sig kunskap om bl.a. förekomsten av gamla ärenden och behovet av att vidta åtgärder på enskilda rotlar. Detta kan t.ex. ske genom att kammarledningen tar ut och går igenom statistik och balanslistor samt att uppföljning sker utifrån det som kommer fram. Den ordning som numera gäller vid Norrorts åklagarkammare i Stockholm uppfyller, enligt min uppfattning, väl de krav som kan ställas på kammarledningen i detta avseende.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Muntliga upplysningar hämtades kompletteringsvis in från CC, som sedan han beretts möjlighet att kommentera delar av förhöret med BB bl.a. upplyste följande.

Han kan inte minnas att BB har återkommit till honom om ärendet. Hon fick hjälp med bl.a. förundersökningsprotokoll som var färdiga för beslut i åtalsfrågan. Han själv, vice chefsåklagaren EE m.fl. hjälpte till med färdigställda förundersökningsprotokoll och tilläggsprotokoll. Han erinrar sig att en viss åklagare från Ekobrottsmyndigheten skulle göra praktik vid kammaren. Den åklagaren visade sig inte ha tillräcklig kompetens och erfarenhet för svårare ärenden. Han har inget minne av att han sagt till BB att den åklagaren skulle hjälpa till med det aktuella ärendet. En erfaren kammaråklagare, som också nämns i förhöret, kom till kammaren i juli 2008. Han gav, omedelbart efter semestern, henne ansvaret för flera gamla "surdegår". Om det efter sommaren 2008 varit aktuellt att avlasta BB färdiga förundersökningsprotokoll beträffande förskingring och trolöshet mot huvudman borde han ha lämnat över ärendena till den erfarna åklagaren. När han och BB diskuterade behovet av hjälp föreslog hon själv att hon skulle avlastas färdiga förundersökningsprotokoll. Han upplevde att BB var ganska nöjd med den hjälp hon fick. Hjälpen omfattade inte alla färdiga förundersökningsprotokoll. Om BB sagt något i stil med att "du har ju tidigare lovat hjälp och nu har jag inte fått det" borde han minnas detta. Han borde då ha ordnat fram hjälp vid det andra tillfället.

Därefter inhämtades Norrtälje tingsrätts dom i målet.

Bedömning

En förundersökning ska enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja förundersökningen ska den läggas ned.

Skyndsamhetskravet gäller till dess att beslut i åtalsfrågan fattas. I ärenden där åtalsfrister saknas är det inte möjligt att generellt säga hur lång tid som rimligen kan få gå från det att utredningen redovisas till dess att ett beslut i åtalsfrågan fattas utan detta är beroende bl.a. av vad saken gäller och hur omfattande förundersökningen är. Ett uppehåll i handläggningen på detta stadium kan emellertid medföra att ovan nämnda bestämmelse åsidosätts.

När anmälan inkom och den inledande granskningen gjordes hos JO framkom att ett slutdelgivet förundersökningsprotokoll rörande grov trolöshet mot huvudman inkom till åklagarkammaren i augusti 2007 och att åtal väcktes först drygt två år senare, i oktober 2009. Gärningen var i princip erkänd. Under denna tid syntes inga åtgärder ha vidtagits i ärendet. Ärendet var lottat på en rotel som BB ansvarade för under den aktuella tiden.

Att inga åtgärder hade vidtagits i ärendet under så lång tid medförde, enligt min uppfattning, att det fanns anledning att anta att BB åsidosatt kravet på skyndsamt handläggning på ett sådant sätt att hon gjort sig skyldig till straffbart tjänstefel. Jag beslutade därför att inleda förundersökning.

BB uppgav i förhör att hon vid minst två tillfällen, hösten 2007 och våren 2008, upplyste dåvarande kammarchefen CC att hon inte hann med det aktuella ärendet och att hon vid dessa tillfällen hade fått löfte av denne om konkret hjälp med ärendet. Jag fann då inte anledning att driva förundersökningen vidare.

CC har emellertid uppgett att han inte kan minnas att han utlovat hjälp på det sätt som BB uppfattat, men bekräftat att hon fått hjälp med andra ärenden som varit färdiga för beslut i åtalsfrågan. Jag har inte funnit anledning att ytterligare försöka utreda orsaken till den ömsesidiga missuppfattning mellan handläggande åklagare och kammarchef som synes ha uppkommit beträffande detta ärende.

Jag är väl medveten om att arbetssituationen vid Norrorts åklagarkammare i Stockholm var mycket ansträngd fram till i vart fall juni 2008 med ett, som CC uttryckte saken, ”snudd på katastrofalt” resursläge och ”vilande-förklarade” rotlar (se JO 2008/09 s. 160). Icke desto mindre är handläggningstiden i det aktuella ärendet helt oacceptabel. Som Åklagarmyndigheten framhållit är det i första hand den handläggande åklagaren som har ansvaret för att skyndsamhetskravet efterlevs. I detta ansvar ligger också att underrätta kammarchefen om det uppstår svårigheter att handlägga ärendet på det sätt som krävs. När kammarchefen väl fått sådan information ska, som Åklagarmyndigheten betonar, denne vidta de åtgärder som behövs och göra nödvändiga prioriteringar. Kammarchefen ska vidare på eget initiativ, exempelvis i enlighet med den rutin som uppges numera tillämpas vid

Norrorts åklagarkammare i Stockholm, skaffa sig kunskap om bl.a. gamla ärenden på enskilda rotlar.

I enlighet med det nu sagda borde BB, i vart fall efter sommaren 2008 när hon inte fick den hjälp hon uppfattat sig ha fått löfte om, vidtagit ytterligare åtgärder för att se till att ett beslut i åtalsfrågan kunde komma till stånd. Det har emellertid också ålegat CC att, antingen vid de diskussioner om BB:s arbetssituation som de båda angett förekom eller vid rotel-genomgångar, aktivt skaffa sig kunskap om läget på BB:s rotel, särskilt beträffande äldre icke avgjorda ärenden. Han borde då ha uppmärksammat det aktuella ärendet och det mycket långa dröjsmålet med att fatta beslut i åtalsfrågan. Såväl BB som CC förtjänar därför kritik för att ärendet inte handlagts i enlighet med rättegångsbalkens krav.

Vad som i övrigt kommit fram föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.